

שמואל בונים: "המירדף" (רישום)

ספרים
סופר ועיתונאי

לה מונד מרווח על ספר חדש לגבריאל גארסיה מארקס. חתן פרסיטובל ומי שסיפרו מאה שנות בדירות זיכה אותו במוניטין בינלאומיים. המדובר הפעם בספר תיעודי-עיתונאי על קולנוען ומחזאי צ'יליאני בשם מיגל ליטין, חברו של מארקס. שחזר למולדתו בדרוכן מזוייף, תחת שם בדוי, בתחפושת ובאיפור תיאטרוני כבד, כשלידו רעיה שאינה אשתו, כדי לצלם שם, במשך שישה שבועות, 32,000 מטרים של סרט, שמתוכם הכין גירסה קולנועית בת שעתיים על מצבה של צ'ילי אחרי תריסר שנים תחת שילטונו של הרוזן הצבאי פינשושה. מארקס תחקר את ליטין במשך שבוע. סרט הטייפ עליו מושמעים דבריו של הבימאי — אחד מ-5000 גולים פוליטיים שנאסר עליהם לחזור למולדתם — נמשך 18 שעות. בספר, שהופיע תחת השם הרפתקתו של מיגל ליטין בזהות בדויה בצילי, נתן הסופר הקולומביאני את רשות הדיבור לידירו. ואולם, הוא אומר, "הסיגנון הוא שלי, כמוכן. סופר אינו יכול להחליף את לשונו."

מבקר לה מונד משבח את מארקס על שלא הניח לתהילה לסחרר את ראשו, והוא מדווח כי גם בעיקבות קבלת פרסיטובל לסיפור לא חרל מארקס מעבודתו העיתונאית, כשהוא מוסיף לצאת למסעות-צלם בנושאים הנראים בעיניו צורקים. עוד משבח המבקר הצרפתי את הסר פר הקולומביאני על שידע, כסיפרו האחרון, "לעמוד בפני הפיתוי של מחבריה-הרומאנים". בה, "למציאות יש לפעמים צרכים שהסיפור אינה נענית להם ברצון. לפיכך, הותיר מספר האגדות השופע את עצמו מאחורי הקלעים של סיפורו, התהילה, תהילתו, היתה למצטנעת ונרדבה". כתיבה יפה, מה? לתשומת-ליבם של הרצונני-טיס שלנו.

כאמן — איז לו מה לעשות פה. יותר נכון: הוא לא יחזיק מעמד, והיו גם כאלה שנשרו, ולא דווקא הבלתי-מוכשרים ביותר. לעומת זאת, אצלי הציור הוא לא סבל, אצלי הציור הוא הגשמה עצמית, הוא הנאה. למענו עזבתי את מיקצוע עריכת-הדין (לפני כמה חודשים ניתקתי כליל את קשרי עם המיקצוע). ולפעמים גם יש הפתעות: כך, למשל, קיבלתי מעיריית חולון אטלייה יפה. וידוע לי שכמעט כל אמן שפונה — מקבל מהם איוה מקום, אולי מיקלט לא-מוצל שאותו הוא יכול להפוך לאטלייה.

הרבה מהבעיות בארץ אינן תוצאה של רצון רע מצד מישהו. הרבה יש לזקוף לחובתו של האקלים התרבותי, או, יותר נכון, חוסר התרבות. אביא עוד דוגמה: בארץ חסרה תרבות של גלריות. לבר ממיקרים מועטים מאוד, אין כמעט קשר קבוע ומפורה בין אמן לבין אכסניה כלשהי. התוצאה: האמנים נודדים מגלריה לגלריה. לרעתי, שני הצדדים אשמים במצב זה. הגלריה אינה מעוניינת ולפעמים אינה מסוגלת (חסרים הכישורים המתאימים, חסר כסף) ללוות את התפתחותו, להשתתף בלבטיו של אמן, להושיט לו עזרה — לאו דווקא כספית — בשעה שהוא זקוק לה. ואילו האמן, מצידו, אינו מרגיש שום מחוייבות לגלריה כלשהי: אם יבוא בעל גלריה מתחרה ויציע לו עוד כמה שקלים, הוא לא יהסס רגע ויעזב. מובן שזה יוצר אווירת אי-אמון הדדית, וגם את החיכוכים וההתכתשויות שהדיהן מגיעים מפעם לפעם לעיתונות.

ומה התוכניות לעתיד?

אני עובר עכשיו על ספר ראשון בנושא ציוריי השמן שלי. כן, הסוריאליזם. אני גם עושה הרבה חיתוכי-עץ ויש לי מהם סיפוק עצום. אין לי שום מחוייבות, אם אפשר לומר כך. יום אחד אני עושה חיתוך-עץ אכספרסיבי, ביום השני אני רושם רישום מן הטבע או מצייר בציבועי-מים. אני מרגיש שהניסיון הטכני שרכשתי מאפשר לי חופש פעולה גדול יותר. בעצם, אני עושה מה שאני רוצה, וזאת הרגשה נפלאה. העיקר לא להיכנס ללחץ. לא לצייר עם השעון, אבל גם לא לצייר נגד השעון.

ע. יהודי

לפני כמה שנים היתה תערוכה אחת, "דימוי ודימויו", ומאז לא הקדישו שום תשומת-לב לנושא.

אתה אישית חש עצמך מתוסכל?

לא, אני אישית לא. אני מקבל חיזוקים. קודם כל, יש פירכק (היוון חוזר) מצויין לחיתוכי-העץ שלי. ואם מישהו חושב שציורי-השמן שלי לא טובים — מה אני יכול לעשות. בגרמניה יש לעבודות הסוריאליסטיות שלי הצלחה רי גדולה. היתה לי תערוכה בשוודיה ואני יכול לומר, בכל הצניעות, שגם שם היתה לי הצלחה לא-מבוטלת. כנראה שיש עמים או תרבויות הפתוחות יותר לסיגנון הזה. וצריך גם לזכור תמיד: אפילו האמן הטוב והמצליח ביותר יכול למכור עבודה רק פעם אחת, לא פעמיים. ואם לא אמכור כאן — אמכור במקום אחר.

ובכל זאת, מה שמפריע לי הוא אווירת הקליקות והכנופיות שהשתררה בשנים האחרונות באמנות הישראלית. וגם ההרגשה שהמוסיואונים בעצם שונאים את האמנים, אף על פי שהם מתפרנסים מהעיטוק באמנות. אומר גלויות: מה שקורה היום במוסיואונים מעורר בי, כמו כרבים אחרים, אשט-נפש עמוק. במקום לתרום להתפתחות האמנות הישראלית בכללה, עושים המוסיואונים המובילים (תל-אביב, מר-סיאון ישראל) כל מה שאפשר כדי לבלום אותה, תוך שהם מגדלים להם כל מיני אמני-חצר. מה שדרוש היא רוטציה בהנהלות המוסיואונים. זה לא מתקבל על הרעת שאנשים יישבו בכורסותיהם עשרות שנים, כמו שישב גמזו בשעתו. יש קבוצה

(שוב ושוב מצטטים בהקשר זה את שמותיהם של יוסל ברנגר ושמואל בק), ושיצירתם נובעת מהשאיפה לעשות כמה שאפשר יותר. והב".

ויחס שלילי כללי זה של הביקורת אינו מפריע לך? האם בשל כך התפרקה החבורה שלכם, חבורת משושה?

לא, במשושה נתגלעו חילוקי-דיעות בשאלות אחרות. ניסינו להשיג לקבוצה לגיטימציה מימי-סדית, והיו הצעות לקרב אמנים צעירים אחרים. החלטנו להפעיל ז'ורי (צוות שיפוט ובהירה) פנימי כדי שהתערוכות תהיינה על רעת כולם. וזה לא עמד במבחן. הגענו למצב שבו היו תערוכות שחלקנו הסתייג מהן. ויחד עם זה, לעולם לא הייתי מוותר על החוויה של שיתוף, על השיחות, הוויכוחים, הידיעה שאנשים מי-סביבך חושבים, בראש אחר" איתך.

אשר לביקורת, יש מידה רבה של צניעות והתחסרות בכך שאנשים בעלי השפעה על עולם האמנות — אוצרי מוסיואונים, מבקרי אמנות, וכ" מרגישים כי הם צריכים להבין יותר טוב מן הציבור הרחב, ואם דבר-מה מובן לציבור הרחב, או נתפס בקלות, סימן הוא שאינו טוב. באופן כזה, התפתחה כאן סנובה אינטלקטואלית שמתיימרת להבין אמנות באופן אכסלוסיבי, וכל מה שאינו עומד באמות-המידה האוטוריטיות, הבלעדיות שלהם, אינו נראה להם. ברור שבעיני האנשים האלה הסוריאליזם הוא מוקצה. אבל אני מאמין שבישראל פועלים כיום כמה אמנים סוריי-אליסטיים או כאלה הקרובים למגמה הזאת. שהם בהחלט בעלי-ערך. ואל נשכח לרגע שאמנים

יב' ארץ
אין מירון (בזנזים היינו כחחאה)
(נגד הביבז)
כן היז ימיו וזיוו להגנומה לא היגה כנלמה
והנחג אילס בגחגה החלומה
למיז ראינו אוגק. ארץ מכוזז! זיוו נגיין אלצנותיין
צבא אחר בקצאס אנול
מה נכערה קמה נכאכון
מחשיכה אהיקים לחקים באהרר קיוס
בגלס צמאני עזוי ראס
פציווג שנוני מעיני ציני ארעמי צורק
אג העטנה היכונה בלפא'י הרכוא
כבוא העג הי רמי כי געץ בארץ חרווג ואחר
השנאה האכה חוס גוכך גיגל וגצבור אננ?
וכני פאסטי'ן השואליס אנכוגס בחינן. ימצאו ראינה
היום חג נפיוץ חומוג האיכה
אח והק בני'ן: חי'ן.

של אנשים, כולם מקורבים זה לזה, חניכי אותה אסכולה ותלמידיהם של אותם אנשים, שהשתלטו על המוסדות והתקציבים, ומה שאינו מתאים להם מבחינה חברתית — ואני אומר, ככוונה, "מבחינה חברתית", כי אינני מאמין אפילו שהם מודרכים על-ידי שיקולים אמנותיים; ובכן, מה שאינו מתאים להם מבחינה חברתית (החוג שלהם, החצר שלהם, המבקרים העושים את מלאכתם מתוך שיקוליהם שלהם, וכו') — מוצא עצמו בחוץ.

בתור אדם לא מתוסכל, אתה נשמע לפעמים מתוסכל למדי.

הבט, אני חי בארץ הזאת — ולחיות כאן פירושו לחיות את הטוב בארץ הרע שבה. אדם שאינו יכול לעמוד במאבק היומיומי על עצם הקיום כאן — ואני מדבר עכשיו על הישרדות

כמאקס ארנסט. רנה מאגריט, דאלי, ויקטור באונר, מאטה, אנרי ברטון ואנרי מישו ופול קלי נימנו עם הזרם הסוריאליסטי.

ואם יאמר לי מישהו שסוריאליזם הגיע לישראל באיחור של 40 שנה, אשיב לו: האם האבסטרקט הלירי של וזיסקי לא הגיע לכאן באיחור של 40 שנה ויותר? בתור חברה מתהווה, תרבות צעירה — צריכים היו לתת לסוריאליזם הישראלי לחיות, להתפתח, להבשיל — ורק אחר-כך לשפוט אותו. נכון שיש הרבה מאוד סוריאליזם גרוע. אבל תנקוב בשמו של סיגנון אחד שלא הוליד אמנים גרועים.

במה בדיוק אתה חש שאתם מופלים לרעה?

כבר אמרתי: לזרם הסוריאליסטי אין כיום שום תהודה מימסרית, ביקורתית או תיקשורתית.